

Nr 39.

Ankom till Riksdagens kansli den 2 maj 1911 kl. 8 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 98 med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock i samband därmed stående motioner.

Genom en den 3 mars 1911 dagtecknad proposition, nr 98, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden, föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Härigenom förordnas, att §§ 13, 17, 18, 19, 22, 26, 32 och 45 värnpliktslagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 13.

1. Hvarje år skall inom de särskilda rullföringsområdena och för de särskilda sjömanshusen å tider och ställen, som, efter det vederbörande inskrifningsområdes- eller sjörrullföringsområdesbefälhafvare blifvit hörd, bestämmas af Konungens Befallningshafvande i det län, till hvilket rullföringsområdet eller största delen däraf hör, eller hvarinom vederbörligt sjömanshus är beläget, inskrifning förrättas med de värnpliktiga, som under året fylla tjuguet år, samt med de äldre värnpliktiga, hvilka icke förut blifvit inskrifna eller frikallade.

Bihang till Riksd. prot. 1911. 7 Saml. 1 Afd. 36 Häft. (Nr 39.)

2. Inkallelse till inskrifningsförrättning verkställes af Konungens Befallningshafvande genom kungörelse och offentligt anslag inom hvarje kommun.

§ 17.

1. Uppskof till nästföljande år med den i § 27 föreskrifna första tjänstgöring kan vid inskrifningen medgifvas:

a) å sjömanshus inskrifven värnpliktig, som enligt intyg från sjömanshusombudsmannen är förhyrd för längre utrikes resa å handelsfartyg och som till följd däraf icke utan väsentlig olägenhet kan, så länge resan fortvarar, inställa sig;

b) värnpliktig, som själf förvaltar och brukar honom tillhörig fast egendom eller själf drifver honom tillhörig handels-, fabriks- eller annan industriell rörelse och af en eller annan anledning icke varit i tillfälle att på lämpligt sätt ordna om fastighetens eller rörelsens skötande under den tid, han för sin militära tjänstgöring skulle blifva frånvarande; samt

c) värnpliktig, som visar annat giltigt skäl för uppskofs beviljande, såsom att tjänstgöringens fullgörande skulle medföra afsevärdt afbräck i fortskriden lärokurs eller eljest bereda honom eller af hans arbete beroende nära anhöriga väsentliga svårigheter eller olägenheter.

Fortfar anledning till uppskof med den i § 27 stadgade första tjänstgöring, må förlängdt uppskof, hvarje gång för ett år, af vederbörande inskrifningsnämnd den värnpliktige beviljas; dock att tjänstgöringen, utom i fall, som i mom. 5 nedan afses, skall taga sin början senast det år, under hvilket han fyller tjugufyra år.

2. Yppas för inskrifven värnpliktig, efter det inskrifningsförrättningarna afslutats, sådan anledning till uppskof med den i § 27 föreskrifna första tjänstgöring, hvarom i mom. 1 här ofvan förmäles, må uppskof med nämnda tjänstgöring till nästföljande år den värnpliktige medgifvas i den ordning, Konungen bestämmer; åliggande den värnpliktige, där han önskar ytterligare uppskof med samma tjänstgöring, att vid följande årets inskrifningsförrättning hos vederbörande inskrifningsnämnd därom göra framställning.

3. Uppskof till nästföljande år med i § 27 föreskrifven repetitionsöfning må beviljas i den ordning, Konungen bestämmer.

4. Från redan påbörjad tjänstgöring må i den ordning, Konungen bestämmer, hemförlofvas värnpliktig, för hvilken efter tjänstgöringens början i anledning af dödsfall eller annan af honom oberoende händelse inträdt förhållande, på grund hvaraf han är att likställa med här ofvan i mom. 1 b) eller c) omförmäld värnpliktig. Huruvida och i hvad mån så-

lunda hemförlofvad värnpliktig må anses hafva fullgjort nämnda tjänstgöring, äfvensom i hvilken ordning honom åliggande återstående tjänstgöring skall fullgöras, därom förordnar Konungen.

Fortfar sådant förfall, som nu blifvit sagdt, och önskar den värnpliktige på grund däraf uppskof med den tjänstgöring, som icke anses af honom fullgjord, göra därom framställning hos vederbörande inskrifningsnämnd vid den inskrifningsförrättning, som infaller näst efter det han hemförlofvats.

5. Är anledning till uppskof med eller hemförlofning från tjänstgöring, hvarom ofvan i denna § sägs, af beskaffenhet, som i § 16 mom. 2 omförmäles, och förefinnes anledningen ännu tre år efter det, då den värnpliktige erhöll uppskof eller hemförlofvades, gälle hvad i mom. 3 af samma § är stadgadt.

§ 18.

1. För rullföringsområde skall finnas en inskrifningsnämnd, bestående af en regementsofficer såsom ordförande samt fyra ledamöter, nämligen en af Konungens Befallningshafvande i det län, till hvilket området eller största delen däraf hörer, därtill förordnad lagfaren man, äfvensom rullföringsområdesbefälhafvaren samt två inom samma område bosatta, icke militära personer, hvilka jämte ett lika antal suppleanter väljas hvarje gång för två år af landstinget eller, där rullföringsområde utgöres af stad, som ej under landsting lyder, af stadsfullmäktige. En af de sålunda utsedda ledamöterna och en af suppleanterna afgå dock efter lottning vid slutet af det år, då denna lag vunnit tillämpning, hvarefter en ledamot och en suppleant årligen väljas. Omfattar rullföringsområde landsdelar, hörande under olika landsting, eller landsdel och stad, som ej under landsting lyder, väljas särskildt för hvarje sådan landsdel eller stad två ledamöter i nämnden jämte lika antal suppleanter. De af landsting eller stadsfullmäktige valda ledamöter eller, i händelse de äro hindrade, deras suppleanter deltaga i nämndens förrättningar endast i hvad angår det område, för hvilket de blifvit valda.

För större rullföringsområde må, där Konungen så bestämmer, finnas två eller flera inskrifningsnämnder, hvar och en för viss del af rullföringsområdet, sammansatta såsom ofvan är föreskrifvet, dock att i stället för rullföringsområdesbefälhafvaren må träda annan officer.

Vid sammanträde af inskrifningsnämnd för rullföringsområde, från hvilket ett större antal värnpliktiga inskrifvas i flottan, må officer af marinen närvara för att lämna nämnden erforderliga upplysningar och göra de yrkanden, som han finner behöfliga i fråga om inskrifningen af värn-

pliktig till tjänst eller särskild befattning vid flottan, dock utan rätt att i nämndens beslut deltaga.

2. För sjömanshus skall finnas en inskrifningsnämnd, bestående af en regementsofficer såsom ordförande och fyra ledamöter, nämligen en af Konungens Befallningshafvande i det län, inom hvilket sjömanshuset är beläget, därtill förordnad lagfaren man äfvensom sjörullföringsområdesbefälhafvaren och två inom staden, där sjömanshuset är beläget, bosatta, icke militära personer, hvilka jämte ett lika antal suppleanter väljas på sätt i mom. 1 är för hvarje fall stadgadt.

I de fall Konungen bestämmer, må i stället för sjörullföringsområdesbefälhafvare träda annan officer.

3. För att beslut må kunna af nämnden fattas, erfordras, att minst tre ledamöter, däribland en militär samt den af Konungens Befallningshafvande förordnade ledamoten, äro tillstädes. Falla vid omröstning till beslut rösterna lika, gälle ordförandens eller, vid förfall för denne, områdesbefälhafvarens mening.

Nämnden biträdes af en läkare.

§ 19.

1. Inskrifningsnämnd för rullföringsområde sammankallas af Konungens Befallningshafvande i det län, hvartill området eller största delen däraf hör. Sådan nämnd åligger:

- a) att verkställa behörig inskrifning af de värnpliktiga;
- b) att pröfva och besluta om de i §§ 4, 16 och 17 omnämnda frikallelser och uppskof;
- c) att, därest för frånvarande värnpliktig företes intyg om kroppslig eller andlig brist af sådan beskaffenhet, att den synes nämnden till fullo ådagalägga hans oförmögenhet till tjänst vid rikets försvar, utan hinder af den värnpliktiges frånvaro besluta hans frikallelse från värnpliktens fullgörande;
- d) att mottaga de värnpliktigas anmälningar rörande det truppslag vid hären eller den tjänst vid flottan, hvari de önska blifva inskrifna;
- e) att, efter pröfning af de värnpliktigas lämplighet för olika truppslag, tjänster eller särskilda befattningar, tilldela de olika truppslagen och tjänsterna dem, som inskrifvits, hvarvid vid lika lämplighet i första rummet uttagas de, hvilka därtill anmält sig; dock att, i de fall Konungen bestämmer, sådan tilldelning må verkställas af inskrifningsrevision;
- f) att tillställa de inskrifna den i § 14 omnämnda inskrifningsbok, i hvilken nämndens beslut bör vara antecknad; samt

g) att förordna om de värnpliktigas öfverförande vid behörig tid från första till andra uppådet i beväringen och från beväringen till landstormen.

Öfver nämndens beslut föres protokoll af den utaf Konungens Befallningshafvande förordnade ledamoten, därvid från beslut afvikande mening, som blifvit framställd af ordförande eller ledamot inom nämnden, eller från beslut afvikande yrkande, som blifvit gjordt af den i § 18 mom. 1 omförmälde officer af marinen, antecknas till protokollet; och skola, innan nämnden åtskiljes, såväl inskrifningslängderna som protokollet af nämnden underskrifvas.

2. Inskrifningsnämnd för sjömanshus sammankallas af Konungens Befallningshafvande i det län, där sjömanshuset är beläget, och gäller för sådan inskrifningsnämnd i tillämpliga delar hvad för den i mom. 1 omförmälda inskrifningsnämnd är föreskrifvet.

3. Under den del af året, som infaller emellan inskrifningsnämndens och inskrifningsrevisionens sammanträden, må för inskrifning af värnpliktiga, som uteblifvit från den i § 13 omförmälda inskrifningsförrättning, de åligganden och befogenheter, som enligt mom. 1 tillhöra inskrifningsnämnd, i den omfattning och i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungen meddelar, utöfvas af inskrifningsområdesbefälhafvaren eller, beträffande å sjömanshus inskrifna värnpliktiga, af sjörullföringsområdesbefälhafvaren.

Beslut, som af områdesbefälhafvaren i sådant ärende meddelas, skall underställas inskrifningsrevisionen och må ej gälla förrän detsamma blifvit af revisionen pröfvadt.

4. Sjørullföringsområdesbefälhafvare må, äfven under den del af året, som infaller emellan inskrifningsrevisions sammanträde och näst infallande inskrifningsförrättning, utöfva ofvan i mom. 3 omförmälda åligganden och befogenheter beträffande å sjömanshus inskrifven värnpliktig, som med laga förfall varit frånvarande från inskrifningsförrättning för sjömanshus.

Beslut, som af honom i sådant fall meddelas, skall gälla till dess detsamma blifvit af inskrifningsnämnden pröfvadt.

§ 22.

Inskrifningsrevision sammanträder på kallelse af ordföranden. Revisionen åligger:

- a) att pröfva och afdöma besvär mot inskrifningsnämnds beslut;
- b) att granska och, där så skäligen finnes, ändra sådana inskrifningsnämnds beslut, rörande hvilka afvikande meningar eller yrkanden äro till

protokollet antecknade, äfvensom hvarje beslut rörande ärende, som omförmäles i § 19 mom. 1 c);

c) att granska och, där så skäligt finnes, ändra inskrifningsområdes- eller sjöruddföringsområdesbefälhafvares beslut i ärende, som jämlikt § 19 mom. 3 blifvit revisionen underställt; samt

d) att, i de fall Konungen bestämmer, verkställa tilldelning af värnpliktiga till visst truppslag eller viss tjänst.

Inskrifningsrevisionens beslut öfverlämnas till Konungens Befallningshafvande för att genom dess försorg vederbörande kungöras.

§ 26.

Värnpliktiga tilldelas fotfolket, rytteriet, artilleriet, ingenjörtrupperna och trängen samt tjänst i flottan, på sätt §§ 19 och 22 bestämma.

§ 32.

1. Hvarje år skall mönstring, som i denna paragraf omförmäles, hållas med till beväringen hörande värnpliktiga, med undantag af dem, som under årets lopp varit i tjänstgöring eller som äro å sjömanshus inskrifna och till sjöfart inmönstrade.

2. Med värnpliktiga, utom dem, som äro å sjömanshus inskrifna och tillhöra flottan, hålles mönstringen inom hvarje rullföringsområde. För sådan mönstring är hvarje värnpliktig skyldig att, i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar, till befålet afgifva tillförlitlig skriftlig uppgift om bostad och yrke, den värnpliktige dock medgifvet att under tiden för mönstringen iakttaga personlig inställelse och därvid muntligen afgifva nämnda uppgift.

3. Med värnpliktiga, som äro å sjömanshus inskrifna och tillhöra flottan, hålles mönstringen vid sjömanshus. För sådan mönstring är hvarje värnpliktig skyldig att, i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar, till sjömanshusombudsman afgifva tillförlitlig skriftlig uppgift om bostad och sysselsättning, den värnpliktige dock medgifvet att under tiden för mönstringen iakttaga personlig inställelse och därvid muntligen afgifva nämnda uppgift.

4. Kallelse till mönstring verkställs genom kungörelse, som skall införas i en eller flera af ortens tidningar och uppläsas minst två gånger i kyrkorna samt offentligen anslås inom vederbörande kommuner.

§ 45.

1. Öfver värnpliktiga, hvilka utan anmaldt laga förfall uteblifvit från inskrifningsförrättning och icke, oaktadt sin frånvaro, blifvit inskrifna eller från värnpliktens fullgörande frikallade, eller som underlåtit att fullgöra hvad dem enligt § 32 och § 33 mom. 2 eller 3 åligger, skola förteckningar länsvis uppgöras och till Konungens Befallningshafvande insändas; skolande å förteckningarna för hvarje värnpliktig angifvas hans bostad, där denna är känd, samt, till ledning vid ansvars bestämmande, tillgängliga upplysningar rörande försummelsens beskaffenhet.

Uppgörande och insändande af dylik förteckning åligger vid inskrifningsförrättning den af Konungens Befallningshafvande förordnade ledamot, som öfver inskrifningsnämndens beslut förer protokoll; skolande inskrifningsnämnden, innan den åtskiljes, sagda förteckning granska och under-teckna.

Upprättande och insändande af förteckningar öfver försummelser mot lagbuden i § 32 mom. 2 och § 33 mom. 2 åligger befälhafvare, som förrättat mönstringen, eller hos hvilken anmälan bort göras.

Upprättande af förteckningar öfver försummelser mot lagbuden i § 32 mom. 3 och § 33 mom. 3 åligger sjömanshusombudsman, hvilken öfversänder dem till sjörullföringsområdesbefälhafvaren, som, efter att hafva granskat och påtecknat desamma, insänder dem till Konungens Befallningshafvande.

2. Af de enligt mom. 1 inkommande förteckningar öfver värnpliktiga skola särskilda utdrag, upptagande dem, hvilka Konungens Befallningshafvande finner sig böra påföra böter enligt § 40 eller § 41, till vederbörande kronofogdar och magistrater öfversändas, försedda med Konungens Befallningshafvandes resolution, att de i utdragen upptagna böter må hos de värnpliktiga omedelbarligen uttagas, därest de icke däremot något invända, men att, därest de vilja för uteblifvandet eller försummelsen styrka laga förfall eller eljest åberopa någon omständighet, som kan leda till deras frikännande från bötesansvar, i hvilken händelse de äga undfå skriftlig del af resolutionen i hvad dem rör, de skola inom trettio dagar därefter till vederbörande kronofogde eller magistrat ingifva de bevis, som till styrkande af deras mot böternas indrivande gjorda invändningar åberopas, vid påföljd för uraktlåtenhet däraf, att böterna utan hinder af samma invändningar må i laga ordning uttagas. Inkommande bevis skola ofördröjligen insändas till Konungens Befallningshafvande, som, efter pröfning af förekommande omständigheter, meddelar beslut i saken.

3. Åtnöjes värnpliktig icke med Konungens Befallningshafvandes beslut, hvarigenom böter blifvit honom slutligen påförda, äger han att inom trettio dagar efter erhållen del af beslutet till Konungens Befallningshafvande ingifva sina till Konungen ställda, underdåniga besvär, hvilka därpå af Konungens Befallningshafvande jämte eget yttrande till Landtförsvars- eller Sjöförsvarsdepartementet insändas. Besvären må äfven till Konungens Befallningshafvande med posten insändas; och skall i sådant fall behörigen styrkas, att den klagande egenhändigt undertecknat besvärsskriften eller att densamma på hans begäran eller med hans samtycke blifvit uppsatt.

I sammanhang med oförmälda proposition har utskottet till behandling förehåft motionerna inom Andra kammaren nr 39 och 337 af herr *B. Nilsson* i Linnås äfvensom nr 140 af herr *A. C. J. Christierson*, för så vidt den berör förevarande proposition.

Herr Nilsson's motion nr 39.

Herr *Nilsson* har i sin motion nr 39 anfört följande:

»§ 32 i nu gällande värnpliktslag har följande lydelse:

1. Till beväringen hörande värnpliktige med undantag af dem, som under årets lopp varit i tjänstgöring eller som äro å sjömanshus inskrifna och till sjöfart inmönstrade, skola hvarje år undergå mönstring, som i denna paragraf oförmäles.

2. Med värnpliktige, utom dem som äro å sjömanshus inskrifne och tillhöra flottan, förrättas mönstringen å lämpliga ställen inom hvarje rullföringsområde. Från inställelse vid dylik mönstring äro dock befriade värnpliktige, hvilka, i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar, till befälet afgifva tillförlitlig uppgift om bostad och sysselsättning.

3. Med värnpliktige, som äro å sjömanshus inskrifna och tillhöra flottan, förrättas mönstringen vid sjömanshus. Från inställelse vid dylik mönstring äro dock de befriade, som, i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar, till sjömanshusombudsman afgifva tillförlitlig uppgift om bostad och sysselsättning.

4. Kallelse till mönstring verkställes genom kungörelse, som skall införas i en eller flera af ortens tidningar och uppläsas minst två gånger i kyrkorna samt offentligen anslås inom vederbörande kommuner.»

Som synes är hufvudinnehållet i denna paragraf, att beväringssman är skyldig att, sedan han fullgjort sin vapenöfning, årligen inställa sig vid mönstring, eller ock inom viss tid lämna tillförlitlig uppgift om bostad

och sysselsättning till respektive rullföringsområdesbefälhafvare eller sjömanshusombudsman.

Denna paragraf har endast till syfte att skaffa vederbörande befäl underrättelse om beväringmans boningsort och yrke inom den kommun, där han är mantalsskrifven, då uti 33 § stadgas hur beväringssman beträffande anmälningsskyldighet skall förhålla sig i öfriga fall.

För fullgörandet af denna bestämmelse måste årligen mönstringar för rättas i olika delar af hvarje rullföringsområde, till hvilka den värnpliktige kallas. Infinner han sig ej vid mönstringen, är han skyldig att inom viss tid skicka in mönstringsanmälan; försummas detta, är han förfallen till böter.

Då fullgörandet af detta stadgande i sin nuvarande form åsamkar staten stora utgifter för bekostande af däri föreskrifna mönstringar m. m. samt då de värnpliktigas skyldigheter böra i möjligaste mån lindras, då detta kan ske utan skada för landets försvar, anser jag att frågan om en förenkling i detta förhållande borde tagas i öfvervägande.

Prästerskapet i hvarje pastorat torde med ledning af de böcker och handlingar, som för dem finnas tillgängliga, lätteligen kunna lämna här åsyftade uppgifter beträffande alla de beväringmän, som äro boende inom deras kyrkobokföringsområde, detta så mycket mer, som de redan nu äro skyldiga att lämna uppgift angående utflyttningar och inflyttningar i ungefär samma syfte.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1:o) det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda, om bestämmelsen uti 32 § värnpliktslagen angående mönstring lämpligen kan ur lagen utgå,

2:o) att Kungl. Maj:t likaledes måtte låta utreda, huruvida den i samma paragraf stadgade anmälningsskyldighet kunde utgå, och i dess ställe uppgifter årligen lämnas af vederbörande prästerskap,

samt att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Herr Nilssons omförmälda motion nr 337, hvilken väckts med anledning af ifrågavarande proposition, är af följande lydelse:

Herr Nilssons motion nr 337.

»Under hänvisning till motiveringen i den af undertecknad förut väckta motionen nr 39 i Andra kammaren och med föranledning af Kungl. Maj:ts till Riksdagen sedermera aflättna proposition, nr 98, tillåter sig undertecknad vördsamt hemställa, att Riksdagen för sin del måtte besluta,

att bestämmelsen i 32 § värnpliktslagen angående mönstring skall ur lagen utgå; samt

Bihang till Riksd. prot. 1911. 7 Saml. 1 Afd. 36 Häft.

att den i samma § stadgade anmälningsskyldigheten för vissa värnpliktige må borttagas och föreskrift i stället i lagen inrymmas om skyldighet för vederbörande prästerskap att i den mån sådant finnes erforderligt lämna årliga uppgifter om de värnpliktiges bostäder och sysselsättning.

Därest detta förslag vinner afseende torde vederbörande utskott verkställa den för ändamålet nödiga omformuleringen af lagtexten».

Herr Christiernsons motion.

Herr Christiernson har i sin berörda motion hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att § 32 i värnpliktslagen af den 14 juni 1901 måtte utgå och mönstringsskyldigheten upphöra.

Till stöd härför har anförts följande.

»I proposition nr 2 till innevarande års Riksdag hemställer Kungl. Maj:t att värnpliktstiden måtte utsträckas till 24 år, hvarjämte tiden för värnpliktigs kvarblifvande i första uppådet föreslås skola utsträckas att omfatta 11 år. Emot detta förslag att ytterligare betunga vårt lands manliga befolkning med ännu mera utsträckt militärtjänstgöringsskyldighet kan mycket anföras, men vill jag redan af det skälet, att vi redan nu hafva för mycket gevärsväsende, yrka afslag på denna utsträckta värnpliktstid, som är första steget eller snarare grunden till nya arméformationer. Och den slags nyheter ha land och folk alla skäl att bedja Gud bevara sig för.

Skulle så sorgligt hända, att Riksdagen ginge Kungl. Maj:ts militära begärelse till mötes, följer däraf bl. a. äfven att mönstringsskyldigheten, sådan den stadgas i § 32 af värnpliktslagen af den 14 juni 1901, utsträcktes med ytterligare tre år. Detta kan dock icke vara nödvändigt.

Riksdagen har hittills ansett sagda mönstring vara en öfverloppsgärning, som mycket väl kunde borttagas. Denna sin mening gaf Riksdagen till känna, då den år 1905 efter *enhälliga* beslut därom i *båda* kamrarna skref till Kungl. Maj:t med anhållan »det täcktes Eders Kungl. Maj:t taga under ompröfning, under hvilka villkor den i 32 § värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna upphöra, och för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i värnpliktslagen, som däraf kunna påkallas.»

Denna Riksdagens skrifvelse har sedermera ej föranledt till någon Kungl. Maj:ts åtgärd — ett ytterligare bevis till många andra på de militära myndigheternas ovillighet att taga någon hänsyn till Riksdagens önskningsar, såvida de icke afse ytterligare eftergifter åt krigsvurmeriet. Riksdagens oförmålda skrifvelse har tydligen hannat i försvarsdepartementets papperskorg, ty den har icke föranledt till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Icke ens nu, då krigsministern vågar sig fram med förslaget om den s. k. 4:de bataljonens bildande, hvaraf följer mönstringsskyldighetens utsträckning, har Riksdagens skrifvelse blifvit beaktad af den höga rege-

ringen. Utan att ens låtsa om Riksdagens tydligt uttalade vilja i fråga om mönstringens obehöflighet, går statsrådet Malm med regeringens samtycke i den rakt motsatta vägen. Riksdagen begär mönstringarnas slopande, regeringen låtsas som om denna fordran aldrig framställts, utan den föreslår — mera mönstring. God dag — yxskaft!»

Utskottets yttrande.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande proposition, får utskottet hänvisa till det vid densamma i utdrag fogade statsrådsprotokollet.

I syfte att nedbringa kostnaderna för inskrifning af värnpliktiga, *Ändringar i fråga om inskrifning af värnpliktiga, som äro inskrifna å vissa sjömanshus.* som äro inskrifna å vissa sjömanshus, har föreslagits sådana ändringar i § 13 mom. 1, § 18 mom. 2 och § 19 mom. 2 värnpliktslagen, att inskrifningsförrättningarna vid de mindre sjömanshusen skola i större omfattning än enligt gällande lag kunna verkställas af samma ledamöter och biträden, som tjänstgöra i landtrullföringsområdenas inskrifningsnämnder. Då dessa nämnder regelmässigt i allt fall skola fullgöra sina inskrifningsförrättningar å de orter, där sjömanshusen äro belägna, skulle genom de föreslagna ändringarna de ersättningar, som med bestående ordning måste utgå till ordförande, vissa ledamöter och biträdande personal i de särskilda inskrifningsnämnderna för sjömanshusen, hvilka nämnder fortfarande skola bibehållas såsom särskilda institutioner, kunna afsevärdt nedbringas.

Vidare har såsom ett nytt 4 mom. i § 19 tillagts en bestämmelse, innefattande där angifven utvidgning af den enligt 3 mom. af samma § vederbörande sjötrullföringsområdesbefälhafvare lämnade rättighet att provisoriskt verkställa inskrifning af vissa värnpliktiga. Denna bestämmelse, som endast afser värnpliktiga, som inskrifvits å sjömanshus, åsyftar att underlätta de svårigheter, som möta särskildt för sjömännen att inställa sig vid de vanliga inskrifningsförrättningarna och att förebygga de allvarsamma olägenheter, som af uteblifvande därifrån kunna för dem uppstå.

Enligt nu gällande bestämmelser kan värnpliktig på grund af ömmande familjeskäl i vissa fall frikallas från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid. Härför förutsattes emellertid, att förfallet inträdde antingen före inskrifningen eller ock under pågående tjänstgöring. Inträder förfallet efter det den värnpliktige blifvit inskrifven, men under en tid, *Utsträckning af frikallelse från värnplikts-tjänstgöring, på grund af ömmande familjeskäl.*

då han icke är inkallad till tjänstgöring, kan däremot enligt den nuvarande affattningen af § 17 värnpliktslagen, frikallelse icke medgifvas den värnpliktige. För undanröjande af den brist, som i detta hänseende förefinnes, föreslås sådan ändring i sistnämnda §, att i stället för sista stycket i mom. 4 insättes ett nytt mom. 5, hvarjämte i sammanhang härmed företagits en mindre omredigering i mom. 1.

Ändring i inskrifningsnämnds och inskrifningsrevisions äliganden. Den i § 19 mom. 1 e) och § 22 d) föreslagna ändring afser, att till inskrifningsnämnden i regel öfverflytta den befogenhet, som nu tillkommer inskrifningsrevisionen, att i första hand bestämma, hvilka värnpliktiga, som skola tilldelas specialvapen eller uttagas till särskild tjänst eller befattning inom hären eller flottan. I sammanhang härmed har § 26 erhållit en något förändrad affattning.

Därjämte har föreslagits den ändring af § 19 mom. 1 sista stycket samt § 45 mom. 1 andra stycket, att inskrifningslängder, protokoll äfvensom förteckning, som afses i sistnämnda lagrum, skola af inskrifningsnämnden underskrifvas »innan nämnden åtskiljes» i stället för såsom nu »innan nämnden lämnar förrättningsstället».

Mot nu berörda ändringsförslag har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Ändring i gällande bestämmelser angående mönstring. Såsom framgår af propositionen, afser den föreslagna ändringen i § 32 värnpliktslagen, att de nu föreskrifna mönstringsresorna skola upphöra och anmälningar för mönstring — med undantag för å sjömanshus inskrifna värnpliktiga — i stället mottagas af vederbörande rullföringsområdesbefälhafvare å rullföringsexpeditionerna. Den kostnadsbesparing, som genom inställande af sagda resor skulle ske, har i propositionen beräknats till inemot 35,000 kronor årligen. Vidare har i stället för att för närvarande den personliga inställelsen för mönstring föreskrifvits såsom regel, och lämnande af uppgift till befålet om bostad och yrke upptagits såsom anledning till befrielse från sådan inställelse, i propositionen såsom regel uttalats, att värnpliktig skall vara skyldig att för mönstring afgifva skriftlig uppgift om bostad och yrke, hvaremot såsom undantag därifrån behandlats det fall, att värnpliktig i stället vill under därför bestämd tid (för närvarande angifven i § 117 gällande inskrifningsförordning) å rullföringsexpeditionen iakttaga personlig inställelse och därvid muntligen afgifva nämnda uppgift. Å sjömanshus inskrifven värnpliktig har att för mönstring ingifva anmälan till eller inställa sig hos sjömanshusombudsmannen. I öfrigt synes någon ändring icke vara afsedd i fråga om det hittills föreskrifna sättet

för mönstringsskyldighetens fullgörande, såvida man ej såsom en sådan måste betrakta, att, medan det enligt gällande lag ansetts tillåtet att lämna den afsedda uppgiften äfven muntligen genom ombud, sådant med den nu föreslagna formuleringen icke lär kunna medgifvas.

Utskottet har funnit det vara en vinst, att de nuvarande mönstringsresorna såsom föranledande onödiga kostnader upphöra. Vid sådant förhållande och då utskottet icke heller ansett sig kunna utan föregående närmare utredning biträda de i herrar Nilssons och Christiernsons förestående motioner gjorda yrkanden på omedelbar lagändring i af dem angifven riktning, har utskottet ansett sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition äfven i förevarande del.

Såsom af ifrågavarande proposition framgår, har emellertid Riksdagen i skrifvelse den 15 mars 1905 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte taga under ompröfning, under hvilka villkor den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna upphöra, och för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i samma lag, som däraf kunna påkallas. Den fråga, som i denna skrifvelse beröres, synes utskottet icke vara slutgiltigt afgjord genom hvad som nu blifvit föreslaget och tillstyrkt.

Redan år 1894 anhöll Riksdagen med anledning af i ämnet väckt motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning, huruvida mönstringen skulle kunna upphöra, därvid ifrågasattes, att den personliga inställelsen skulle utbytas mot ovillkorlig skyldighet att aflämna tillförlitlig bostadsuppgift. Denna skrifvelse föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd. I den af Kungl. Maj:t år 1898 tillsatta kommitté för utredning bland annat, i hvad mån genom ändring af värnpliktslagens bestämmelser antalet öfverträdelser af samma lag skulle kunna nedbringas, kom frågan därefter ånyo under bedömande. Kommittén fann visserligen alltför stora betänkligheter icke böra möta mot vidtagande af den ändring, att skyldigheten att årligen inställa sig till mönstring eller ock lämna bostadsuppgift icke vidare komme att gälla för de beväringmän, som tillhörde andra uppådet, men betonade däremot vikten af mönstringsskyldighetens bibehållande beträffande beväringens första uppådet. År 1899 i ämnet väckta motioner blefvo af Riksdagen afslagna. Vid 1901 års riksdag var frågan föremål för pröfning af det särskilda utskott, som till behandling förehade Kungl. Maj:ts proposition om ny härordning och ny värnpliktslag m. m. Äfven förevar frågan vid 1902 års riksdag, men föranledde ej heller då någon Riksdagens åtgärd.

I berörda skrifvelse den 15 mars 1905 framhöll Riksdagen, att efter den erfarenhet, som efter den nya värnpliktslagens antagande gjorts om

dess verkningar i olika afseenden, syntes det fortfarande föreligga skäl till anmärkningar mot ifrågavarande mönstringar.

Enligt gällande värnpliktslag skall värnpliktig, som tillhör beväringen och icke är inskrifven å sjömanshus, i inskrifningsafseende såsom värnpliktig tillhöra det område, inom hvilket han är kyrkobokförd. När inskrifven värnpliktig afflyttar från en församling inom ett rullföringsområde, till församling inom annat område, skall han afföras från det förra området och införas såsom i värnpliktsafseende tillhörande det senare. För de värnpliktigas redovisande skola tillhandahållas åtskilliga uppgifter såväl från vederbörande mantalsskrifningsförrättare som församlingarnas prästerskap. Hvarje ändring, som genom inflyttning, utflyttning, dödsfall m. m. äger rum i fråga om de värnpliktiga inom en församling (i Stockholm rote), under loppet af hvarje månad, skall af pastorsämbetet (i Stockholm rotemannen) i föreskrifven ordning anmälas hos vederbörande rullföringsområdesexpeditioner och där antecknas.

Vid sidan af dessa uppgifter, som af vederbörande myndigheter skola aflämnas till militärbefälet, åligger det emellertid enligt värnpliktslagen äfven den enskilde värnpliktige att vid afflyttning till annan ort inom samma rullföringsområde senast en månad efter densamma därom göra anmälan hos rullföringsområdesbefälhafvaren samt vid afflyttning från ett rullföringsområde till ett annat att afgifva anmälan därom såväl före afflyttningen hos befälhafvaren för det rullföringsområde, från hvilket han afflyttar, som ock inom en månad efter ankomsten till det nya hemvistet hos befälhafvaren för det rullföringsområde, till hvilket han inflyttat. Från den sålunda stadgade anmälningsskyldigheten är dock enligt inskrifningsförordningen den befriad, som med företeende af inskrifningsbok eller inskrifningssedel inom den för anmälan hos rullföringsområdesbefälhafvare föreskrifna tid hos vederbörande pastorsämbete, församlingsföreståndare eller roteman uttagit och aflämnat flyttningsbetyg och af denna myndighet i inskrifningsboken eller å sedeln erhållit med stämpel eller namnteckning bestyrkt anteckning om dagen för ut- och inflyttningen. Vill värnpliktig för längre tid än en månad vistas utom den ort, där han är kyrkobokförd, skall enligt värnpliktslagen anmälan därom före afresan göras hos vederbörande områdesbefäl samt detta befäl därjämte hållas underrättadt om hans adress, intill dess han återkommer. Äfven denna anmälan anses enligt stadgande i inskrifningsförordningen fullgjord, om den med företeende af inskrifningsbok eller inskrifningssedel göres hos pastorsämbete, församlingsföreståndare eller roteman inom det rullföringsområde den värnpliktige tillhör. Förutom sagda anmälningar åligger det därjämte hvarje enskild värnpliktig att undergå sådan mönstring, som omförmäles i § 32 värn-

pliktslagen och hvarom närmare föreskrifter äro meddelade i kap. VIII inskrifningsförordningen.

Den hittills med anledning af Riksdagens ofvanberörda skrifvelse verkställda utredningen, som, såvidt propositionen utvisar, utgöres endast af infordrade yttranden från vederbörande arméfördelningschefer och militärbefälhafvare samt af utlåtanden från generalskommissionen de försvarskommittén, lämnar enligt utskottets uppfattning icke tillräcklig ledning för ett tillfredsställande bedömande i det hänseende, som med sagda skrifvelse åsyftades. De skäl, som blifvit anförda till stöd för uppehållande, på sätt i propositionen skett, af det nuvarande systemet i förevarande afseende, synas utskottet icke heller öfvertygande.

Så länge den personliga inställelsen till mönstring kvarstod såsom regel, kunde mönstringen anses hafva en viss betydelse för bevarande af sambandet mellan den värnpliktiga och de militära myndigheterna samt därför böra bibehållas. Men sedan nu mönstringskyldigheten i regel skall fullgöras genom insändande allenast af en skriftlig anmälan om bostad och yrke, synes mönstringen böra hafva förlorat all betydelse i nämnda afseende. Uppenbarligen är det emellertid för den personliga värnkraftens behöriga tillvaratagande, i händelse af härens eller flottans försättande på krigsfot och äfven eljest för mobilisering, fortfarande af vikt, att behörig kännedom förefinnes om de värnpliktiga, deras antal m. m. Huruvida dock med gällande eller nu föreslagna bestämmelser — hvilka, meddelade som de äro i vidt omfattande olika författningar och i olika sammanhang, redan ur formell synpunkt lämna rum för berättigad anmärkning — detta ändamål verkligen i behörig grad vinnes, synes icke utan skäl kunna ifrågasättas.

Enligt utskottet tillhandahållna uppgifter utgjorde antalet värnpliktiga, som i Stockholm försummat sin mönstringsskyldighet under år 1906 7,609, under år 1907 8,112, under 1908 7,125, under år 1909 6,953 samt under år 1910 7,650. Dessa siffror lära hafva motsvarighet äfven i många delar af landet i öfrigt. Det är äfven ett öfverklagadt förhållande, att de skriftliga uppgifter, som af de enskilda värnpliktiga för mönstring aflämnas, i ganska stor omfattning ej äro tillförlitliga. Då i allt fall genom mönstringsanmälningarna kunskap icke vinnes, om hvilka värnpliktiga, som på grund af ådragen kroppsskada eller sjukdom blifvit otjänstbara, förefinnes redan härutinnan en ofullständighet, som åtminstone icke afhjälpes genom bibehållande af mönstringsskyldigheten i dess nuvarande eller föreslagna form.

Sagda missförhållanden äro enligt utskottets uppfattning ej minst ur försvarets egen synpunkt i behof af rättelse. Den allmänna önskan om borttagande af mönstringsskyldigheten, som förefinnes och som vid olika

tillfällen konstaterats och vunnit uttryck äfven inom Riksdagen, tyder enligt utskottets mening också på, att dess betydelse för landets försvarskraft ej är så allmänt erkänd, som efter så många års tillämpning kunde vara att förvänta.

Det lärers alltså böra mer ingående undersökas, om ej den behöfliga kännedomen om de värnpliktigas förhållanden kunde både effektivare och bekvämare vinnas genom någon myndighets medverkan. I den omständigheten, att man i fråga om förut omförmälda anmälningar, som vid flyttning eller vistelse utom rullföringsområde åligga värnpliktig, kunnat förklara skyldigheten till deras lämnande fullgjord genom uttagande och aflämnande af flyttningsbetyg eller annan anmälan hos vederbörande civila myndighet, finner utskottet äfven ett skäl för antagande, att sambandet mellan de enskilda värnpliktiga och militärbefälet jämväl i det afseende, hvarom nu är fråga, skall kunna till fördel förmedlas genom samma eller annan civil myndighet. Vid en dylik undersökning torde böra tagas till råds ej blott, såsom hittills väsentligen skett, militära myndigheter, utan äfven de civila, hvilkas medverkan härvid kan antagas blifva af betydelse.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

1:o) att Riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition;

2:o) att Riksdagen, i anledning af herrar Nilssons och Christiernsons ifrågavarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna helt och hållet borttagas och ersättas med af myndighet lämnade uppgifter, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af utredningen må föranledas.

Stockholm den 28 april 1911.

På lagutskottets vägnar:

ERNST HÅKANSON.

Reservationer.

Beträffande utskottets hemställan under 1:o):

Herr *Jansson* i Edsbäcken har anfört:

»Såsom utskottet framhållit, har Riksdagen två särskilda gånger i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhållit om undersökning, huruvida icke mönstringsskyldigheten borde upphöra. Senaste skrifvelse i ämnet har ej ledt till annat resultat, än att Kungl. Maj:t på hemställan af vissa högre militära myndigheter ansett skyldigheten böra bibehållas — så till vida skärpt att antalet orter för dess fullgörande väsentligt inskränkts samt att den förut medgifna rätten att äfven genom ombud göra muntlig mönstringsanmälan borttagits.

Därest den anmälningsskyldighet, som enligt § 33 värnpliktslagen åligger värnpliktig och hvilken, på sätt utskottet omnämner, får fullgöras hos vederbörande pastorsämbete, behörigen efterlefdes, synes mig hvarje tal om behovet därutöfver af särskild mönstringsskyldighet sakna fog.

Men äfven om den värnpliktige i sistnämnda afseende åliggande skyldighet oftast väl endast är en tom bokstaf, hvaraf endast den mer samvetsgranne, om han därom äger kunskap, träffas, och hvilken därför saklöst synes mig kunna afskaffas, anser jag på de af utskottet anförda skäl mönstringsskyldigheten särskildt i dess nu föreslagna form så ineffektiv för sitt ändamål, att den ej bör bibehållas.

Enligt min mening måste för detta ändamål mantals- och kyrkoskrifningarna, som, enligt hvad erfarenheten visar, redan för närvarande faktiskt äro de enda källor, hvarur någon kunskap af betydelse kan hämtas om de värnpliktiges antal och boningsorter, vara tillfyllest. Då redan enligt gällande författningar uppgifter ur dessa handlingar skola regelbundet tillhandahållas vederbörande rullföringsbefälhafvare, anser jag ytterligare utredning i det afseende, utskottet framhållit, icke vara erforderlig. En skrifvelse i den riktning utskottet föreslagit lär ej heller mer nu än förut leda till något praktiskt resultat.

Jag yrkar därför,

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, i hvad den rör § 32 värnpliktslagen, måtte besluta, att nämnda § skall ur lagen utgå samt att såsom en följd däraf § 41 mom. 1 äfven måtte utgå.

Beträffande utskottets hemställan under 2:o):

Herrar *Håkanson, Gustaf Andersson, Bergendahl, Lorentz Petersson, Trana* och *von Baumgarten* hafva anfört:

»Den utredning, som, på sätt af det vid propositionen i utdrag fogade statsrådsprotokollet framgår, verkstälts i anledning af Riksdagens skrifvelse den 15 mars 1905, synes oss ådagalägga, att mönstringsinstitutionens bibehållande är ett nödvändigt villkor för en ordnad rullföring och därmed för möjligheten att med tillförlitlighet beräkna mobiliserings-tillgången inom till beväringen hörande årsklasser. Skyldigheten för värnpliktig att en gång hvarje år till befålet afgifva tillförlitlig skriftlig uppgift om bostad och yrke kan icke heller anses i någon mån betungande.

Vid sådana förhållanden och då vi äro öfvertygade om att den nu stadgade mönstringen icke lämpligen kan borttagas och ersättas med uppgifter af någon myndighet, hafva vi icke kunnat biträda utskottets hemställan under 2:o) utan tillstyrka vi,

att herrar Nilssons och Christiernsons ifrågasvarande motioner icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.»

Herr af *Ekenstam* har anfört:

»I utskottets hemställan under 2:o) har jag ej kunnat instämma, enär jag icke anser det vara hvarken nyttigt eller nödigt att den i § 32 värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna helt och hållet borttagas. Men förklaringen till att ett sådant uteslutande alltjämt synes vara populärt, äfven i trots af de lättnader, som genom föreliggande lag blifvit införda, synes mig i ej ringa mån kunna sökas i affattningen af § 32. I denna § har det gamla svenska ordet mönstring bibehållits, ehuru det numera endast betyder anmälningsskyldighet. Detta bibehållande förrycker tanken. Hade det i stället stått något om värnpliktings skyldighet att årligen, inom en viss tidrymd, anmäla bostad och yrke och att denna anmälan kunde ske skriftligen eller muntligen, och hade dessutom lämnats en antydning om att den skriftliga anmälan finge ske å kort, som, innefattande formulär, medföljde inskrifningsboken, torde nog i väsentlig omfattning sträfvandet att borttaga anmälningsskyldigheten vara brutet.»

Herr *Jansson* i Edsbäcken har åberopat sitt ofvanstående yttrande.

Herrar *Gezelius, Lindhagen* och *Ersson* hafva anhållit få antecknadt, att de icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.